

ВЕСЕЛКА

ЖУРНАЛ ДЛЯ ДІТЕЙ

РАДІО
RAINBOW

A CHILDREN'S MAGAZINE

РІК XXIX

КВІТЕНЬ-ВЕЛИКДЕНЬ 1982

Ч. 4. (331)

РОЗГАДАЙМО!

ХРЕСТИКІВКА

— — × — —	Вірш Т. Шевченка.
— — — × — — —	Місце народження Т. Шевченка.
— — — × — — —	Поема Т. Шевченка.
— — — × — — —	Вірш Т. Шевченка.
— — — × — — —	Село, де виростав Т. Шевченко.
— — — — × — — — —	Поема Т. Шевченка.
— — — — + — — — —	Поема Т. Шевченка.
— — — × — — —	Гетьманська столиця.
— — — × — — —	Місто, де був Т. Шевченко.
— — — — × — — — —	Місто, де був Т. Шевченко.
— — — × — — —	Місце де поховано Т. Шевченка.
— — — — + — — — —	Місто, де був Т. Шевченко.
— — — — × — — — —	Вірш Т. Шевченка

Букви на місці хрестиків, читані згори вниз, дають ім'я й прізвище найбільшого українського музики-композитора.

А КРОСТИХИ

1. Ранком сонечко ласкаве
Освітило краплі в травах —
Свіжі крапельки прозорі
Аж горять, неначе зорі.
2. Хмурним небо я роблю.
Може ви тоді сердиті?
А на землю дощ проллю —
Раді трави, раді квіти,
Аж сміються, чисто вмиті.
3. Дав вологи скільки треба,
Опісля то й без потреби
Ще годину крапав з неба.

Пояснення: Акрестих — це вірш, у якому початкові букви рядків утворюють якесь слово або речення.

РЕБУСИК

ЯКІ ЦЕ ЗВІРЯТКА?

- а) У дуплі зимою спала
І хвостом себе вкривала,
А прийшла весна —
Скаче по соснах.
- б) Довгі вуха, довгі ноги
І сіреньке хутро в нього,
Він живе лише на волі —
Скаче, бігає по полі.

ДИВНА КРИНИЦЯ

Не звичайна в нас криниця,
Не звичайна в ній водиця.
Тягнуть воду не відром,
А простим собі пером...

ЗАГАДКА-НЕДОМОВКА

Я ловлю комах, жучків,
Ще й біленьких червчків.
У вирій я не літаю,
На піддашні хатку маю,
Цвірінь! — сів я на хлівець,
А зовусь я

ХТО ВОНА?

Лиха зима сховалася, І здалеку бистресенько
А сонечко прогляне, Вона до нас прибуде,
Сніжок води зликається, Кому-кому любесенько,
Тихенько тануть стане, — А дітям більше буде.

Леонід Глібів

РОЗГАДКИ ЗАГАДОК З ЧИСЛА „ВЕСЕЛКИ” ЗА БЕРЕЗЕНЬ 1982 р.: ХРЕСТИКІВКА: соКіл, ЗапОвіт, коБза, коЗак, літАври (або барАбан), турКи. Цілість: К о б з а р. ХРЕСТИКІВКА: ім'я, корОвай, сеРце, президент, соНце, парЦеля, міт. Цілість: М о р и н ц і. РЕБУСИК: Наша хата.

з кольоровими ілюстраціями виходить кожного місяця у Видавництві „Свобода” заходами Українського Народного Союзу. Редагує Колегія. Річна передплата становить у ЗСА — 8.00 дол. у інших країнах — рівновартність цієї суми. Для членів УНС 5.00 дол. Ціна окремого числа 75 центів. Ціна подвійного числа — 1.00 дол.

THE RAINBOW — VESELKA

Обкладинка роботи Миколи Буговича

Published monthly, except May to August Bi monthly
at Jersey City, New Jersey
Montgomery Street — Jersey City, New Jersey 07302
Subscription \$8.00 per year, UNA members \$5.00 per year.
Entered as Second Class at Jersey City, N. J.

Ілюстрація на обкладинці:

Едвард Козак — Гуцульські діти з писанками коло церкви

ТИЖДЕНЬ ПІД ВЕЛИКДЕНЬ

Верба-цвітна Неділенька
Вербою махала,

Що за тиждень вже Великдень
Всім нам пригадала.

Тож не мали Понеділок
З Вівтірком спочинку,

Виганяли і найменшу
З хати порохинку.

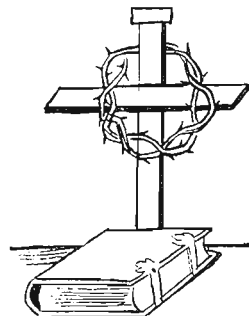

А Середа-господиня
Мала теж мороку:

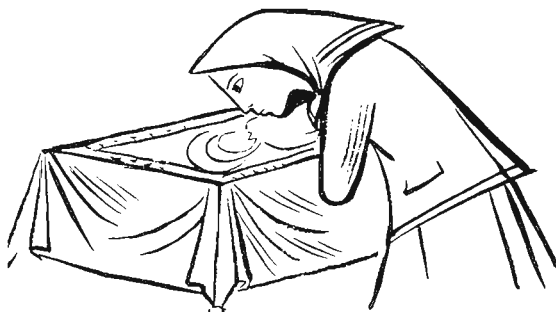

**Х
В
Р
И
С
Т
О
С
В
О
С
К
Р
Е
С**

Випікала жовту бабу,
Паску круглобоку.

Четвер „страсті” прочитав
В смутку та в жалобі,
А П'ятниця сторожила
При Господнім гробі.

Ледве писанки Субота
Встигла посвятити,

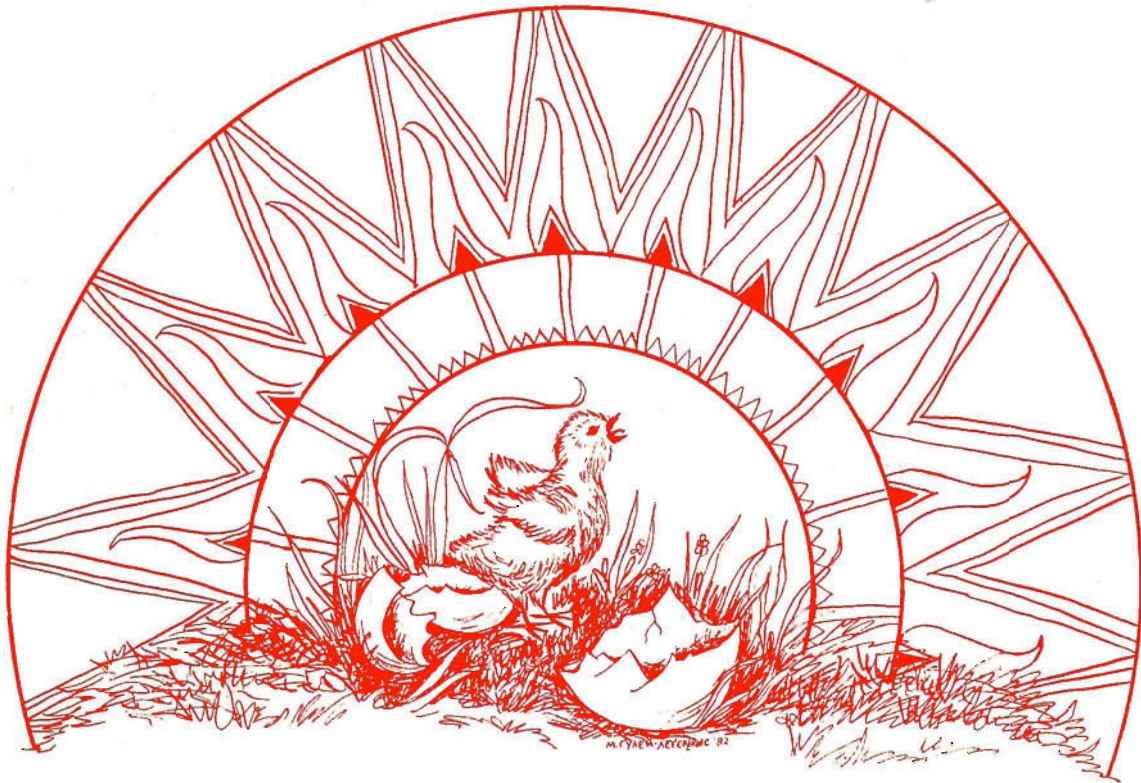

Вже Великдень нам співає:
„Христос воскрес, діти!”

З НАГОДИ В Е Л И К О Д Н Я НАШИМ СПІВРОБІТНИКАМ,
ЧИТАЧАМ ТА ЇХ БАТЬКАМ, ОПІКУНАМ, УЧИТЕЛЯМ І ВИ-
ХОВНИКАМ, УСІМ ПРИХИЛЬНИКАМ НАШОГО ЖУРНАЛУ
І ЖЕРТВОДАВЦЯМ
НАЙЩИРІШІ ПОВАЖАННЯ ВОСКРЕСЕННЯ ХРИСТОВОГО

ш л е

Редакція „ВЕСЕЛКИ”

СОНЯШНИЙ ПІВНИК

(Ілюстрації Марти Гулей-Леґецькіс)

Був веселий великодній ранок. На свіжій, молодій траві блищали краплі роси, мов перли. Коло церкви дзвонили дзвони, на селі співали півні.

То був той день, коли всі коші на яйця були порожні: менші яйця взяли господині, щоб зробити з них червоні, сині, жовті крашанки, а більші — підклали під квочки, щоб висиділи маленькі курчатка.

Але ніхто не знав, що в городі, в траві залишилося одне яєчко. Його знесла чубата курочка і пішла собі геть, а про яєчко забула. Яєчко лежало і сумувало.

— Чого тобі бракує? — запитали стеблини трави. — Недобре тобі лежати?

— О, мені дуже вигідно, — відповіло яєчко. — Але я буду тут лежати до „суду-віку“, і нічого з мене не буде...

— А що ж з тебе мало б бути? — дивувалися стеблинки.

— Я хотіло б, наприклад, стати великоднім яйцем, якщо б хтось помалював мене на синьо, жовто чи червоно. А ще краще, якби я став чимсь таким... ні, сам не знаю, як це сказати. Але я бачу, що ви заступили мене від сонця, і я не маю потрібного тепла.

Тоді стеблинки повідхилялися від яєчка, і він побачив світ.

— Тут лежить забуте яєчко! — сказало ясне сонце, глянувши з неба на яєчко.

— Воно напевно бажало б собі тепла. То матимеш тепло, скільки захочеш.

І сонце послало своє проміння просто на яєчко і ogrівало його цілий день.

— Ох, як мило! Ох, як розкішно! — милувалося теплом яєчко. — Може тепер станеться зі мною щось таке, чого я не могло вимовити...

А стеблини були дуже цікаві, що з цього вийде.

Увечорі сонце сказало до стеблин: — Я мушу йти спати. Яєчко дістало від мене досить тепла, але й наніч ви його добре прикрийте.

Стеблини притулилися до яєчка, прикрили його і заступили від вітру та від нічного холода.

На другий день тепле сонце знов гріло яєчко зранку до вечора. Увечорі стеблини вже знали, що мають яєчком постійно опікуватися.

І так минав день за днем.

— Що ти зробиш з яєчком? — запитали сонця стеблинки.

— Я висиджу його! — відповіло сонце. — Висиджу його так, як квочка висиджує своїх курчаток.

Стеблини не розуміли того, і їм не залишилося нічого іншого, як бути терпеливими.

Аж одного дня вони почули: в яєчку щось почало рухатися, шкрябати, стукати. Потім яєчко тріснуло, розлупилося надвое, а з нього вилізло малесеньке, ніжнеське, золоте курчатко.

— Здоров! — сказало сонце.

— Вітаємо тебе! — сказали стеблини і аж затремтіли з дива і з великої радості.

Сонце показало на курчатко: — Дивіться, яке воно гарне! То моя дитинка!

Золоте курчатко підняло вгору дзьобик і заціпало: „Дякую тобі, моя мамо!”

Стеблини немов зніяковіли і зауважили: Алеті трохи і наша дитина!

Тоді курчатко стало підходити до кожної стеблинки і цілувало її ніжно своїм золотим дзьобиком. Потім сказало „прощайте!” і пішло з городу. З жалем прощали його стеблини.

Курчатко пішло просто на подвір'я, де квочка водила своїх дітей. Курчатка були сірі й жовті, але ні одного не було золотого, бо його не висиділо сонце. Коли курчатко стало перед квочкою, вона наставила свій дзьоб і запитала грізно: — А ти що за одне?

Курчатко відповіло: — Сонце — моя матінка!

— О, тому ти таке пишнє та горде! — зверещала квочка, — забирайся мені з очей і не показуйся більше!

Курчатко хотіло, щоб хтось його оборонив. Воно оглянулося на небо, але в той саме час хмарка закрила сонце. Тоді курчатко пішло в садок і побачило чудову квітку.

— Ти таке золоте, як я! — сказала квітка. — Хто ти?

— Я дитина сонця!

— А я також! — зраділа квітка. — Залишись у мене, будеш мені за братчика.

Курчатко згодилося. Воно сховалося під її листя, напилосся роси з її келеха і задрімало.

І так поволі виросло курчатко на гарного півня з золотистим пір'ям.

— Бережись, щоб тебе хто не побачив! — остерігала його квітка, бо вона любила півника.

Але півник не дуже слухав тих порад, а втім, він уже не міг ховатися під листками. Квітка побачила, що півник не раз якось тужливо дивився вгору, на сонце.

— Чого тобі бракує? — питала вона.

ВЕСНЯНИЙ ПРИВІТ

**Весна, весна! Черешні, вишні
Стоять, немов букети пишні.
В садку цвіте бузок, а знизу
Зірками дивляться нарцизи.**

**Співають птахи, вітрик дише,
На річці осоку колише...
Який веселий гарний світ!
Усім весняний наш привіт!**

Ропляник

Осока: болотна трава з гострими листками (sedge, carex).

— Мені тужно! — сказав півник — Я хочу туди, у височінь, бо я дитина сонця.

— Я тебе не розумію, — відповіла квітка.

— Може тому, що ти не маєш крилець. Чи бачиш високу вежу на дзвіниці коло церкви? Звідти вже близько до моєї матері. Там мені буде найкраще!

Так сказав півник, ще раз напився роси з келеха квітки. Потім поцілував заплакану квітку-сестричку, злопотів крильми і полетів на вежу.

З того часу він став вежовим півнем, що показує, звідки віє вітер, їсть соняшне проміння і п'є дощові краплі. Звідти дивиться він на свою улюблену квітку та на свої кохані стеблинки. Ясніє в золотім сяйві сонця, що було його матір'ю.

Чи ви, читачі, бачили коли півника на високій вежі? Напевно бачили.

За „Світом дитини” 1938 р.

Пояснення-словничок: **півень** — cock, rooster; **роса** — dew; **стеблина** — stem, stalk; **до „суду-віку”** — forever; **проміння** — rays, beam; **заступати** — тут: to shield; **висиджувати** (про птахи) — hatch; **шкрябати** — to scratch; **тріснути** — to split; **розлупитися** — розділитися надвое ; **лишний** — magnificent; **келех** — тут: розквітла квітка ; **тужний, тужливий** — sorrowful; **височінь** — height; **вежа** — tower.

ХАН І КАМ'ЯНА БАБА

(Казка)

Нікому так добре не жилося, як у країні Соняшників і Золотої Пшениці. Люди казали, що кращого князя і княгині не було на всім світі. Всі їх дуже любили, а над усе малого княженка. Князь ніколи не воював з сусідніми країнами, він завжди знайшов спосіб мирно полагоджувати спори. Він тільки того доглядав, щоб його нарід не знав недостатку, щоб жив у щасті й радості.

Та не всі його сусіди були мирні та згідливі. За розлогими степами, за білими пісками жив народ, дикий і хижий — половці. Над ним володів хан, лютий і жорстокий. Щороку він провадив своє військо в чужі країни, несподівано нападав, грабив, а людей брав у неволю.

Раз князь поїхав на полювання. З ним була його військова дружина — воєводи, тисячники, сотники і найкращі стрільці. На закінчення ловів відбулася в лісі весела гостина, а потім усі лягли спати. Ніхто не знав, що половецьке військо тим часом оточило весь ліс. Опівночі з куців виповзли ханові вояки, тихцем пов'язали вагтових і напали на сонну дружину князя. Княжі ловці не мали мечів. На полювання не йшли з мечами, але з луками і списами. Поки ловці поночі дохопилися до списів, вже половина їх лежала пов'язана на ногах і руках. Ворогів було дуже багато, перемогти їх не було сили. Княжі лицарі, обороняючи свого князя, билися завзято, але було вже запізно. Всі вони загинули.

Ханські шпигуни вже попередньо знали, що в князя є семирічний синок. Вони довідалися, що, коли княженка хрестили, звідкись прийшли три кобзарі-ворожбити і заспівали думу про те, що княженко стане славним героєм-лицарем і, хоч доросте тільки до семи літ, зборе всіх ворогів і визволить свій нарід з неволі.

Хан боявся, що княженко може помститися над ним за свого батька і за свою спустошену землю. Хан сказав своєму воєводі:

— Штурмуй княжий замок, доки не дістанеш у руки малого княженка.

На вістку, що надходить орда, до замку збіглося багато лицарів, джур, а також міщан, що орудували зброєю. Всі вони стали на мурах готові до оборони. Надійшла половецька орда й облягла замок. Довго тривала облога. Половці привикли воювати в степах на конях, а твердинь і замків здобувати не вміли. Їхній воєвода зневірився, він утратив багато війська, а мурів не здобув. Тоді хан наказав воєводі.

— Як не здобудеш зброєю, то здобувай голодом. Обложені напевно вже з'їли весь хліб і незабаром будуть примирати з голоду.

І справді, обложене військо почало занепадати на силах.

І ось одного ранку з вежі засурмив сурмач. Наша княгиня хоче говорити з ханом про здачу.

Хан зараз підійшов під головну вежу над брамою. З вікна виглянула жінка в білій намітці.

— Я княгиня. Чи ти, хане, хочеш говорити зі мною?

Хан відповів гордо.

— Я не маю про що говорити з тобою, княгине. Твій замок мусить піддатися мені без передумов!

На те сказала княгиня.

— Маю лише одну передумову: щоб ти, хане, дозволив пустити мене з замку, і я піду звідси далеко. Чи можеш згодитись на те, щоб я взяла з собою стільки скарбів, скільки обійму обома руками?

Хан подумав: „Княгиню можна випустити, бо вона нам не страшна. Вона певно так зажурилася і змарніла, що вже довго не поживе.” І голосно додав:

— Я згоджуся на те, щоб ти забрала з собою тільки те, що обіймеш обома руками.

— Чи ти, хане, присягнеш на свою віру, на кам'яну бабу, що стоїть на гробі твоїх дідів, що дотримаєш слова? — запитала княгиня.

— Я присягаю! — урочисто промовив хан.

— А як карає ваша кам'яна баба тих усіх, що ламають присягу?

— Вона насилає на них смерть.

— Я завтра буду готова до дороги, — сказала княгиня. На тім скінчилася розмова.

На другий день перед брамою засів хан на похіднім престолі, а біля нього усталися начальники його війська.

Відчинилися ворота, і з них вийшла княгиня, обіймаючи обома руками свого семирічного сина... Хан з несподіванки оторопів. Аж за хвилину запитав:

— Де ж ті скарби, які ти мала винести обома руками?

— Ось мій скарб! — відповіла княгиня. — Мій син!

— Я на таке не годився, — крикнув хан.

— Ми не говорили з тобою про золото, срібло, про діаманти. Ми говорили про скарби, — відповіла княгиня. — А хіба ж нема ще інших скарбів, крім золота і самоцвітів?

Хан не знав, що відповісти, і мовчав, мов заворожений. А княгиня пригадала йому:

— Ти не тільки погодився, але й присягнув!

Пригорнула сина до себе і пішла впоперек половецького табору. Ніхто її не зупинив. А хан так злякався кам'яної баби, що і пальцем не кивнув, щоб завернути княгиню з дороги. Вона зникла у темнім сосновім борі.

Зніжковілий хан вернувся додому з половиною війська, а другу половину з воєводою лишив у країні Соняшників і Золотої Пшениці. Та не довго довелося половцям побути в завойованій країні. Незабаром молодий княженко вийшов зі своєї схованки. Хоч вороги його шукали, та не знайшли. Коли люди пізнали княженка, в їх грудях збудилося таке завзяття, такий гнів проти наїзників, що вхопили за зброю і прогнали половців зі своєї країни.

Молоденький княженко став князем, а його мати-княгиня була при ньому аж до своєї смерті. Нарід країни Соняшників і Золотої Пшениці ще більше її любив і шанував, бо вона вміла перехитрити половецького хана.

Пояснення-словничок: **кам'яна баба** — жіноча фігура, що стояла на курганах (burial tumulus) давніх мешканців України, скитів, сарматів, половців, нагадуючи нащадкам їх духів-предків; **недостаток** — deficiency, shortage; **хижий** — predatory; **жорстокий** — cruel; **полювання** — лови (hunting); **дружина** — troops; **шпигун** — spy; **ворожбит** — fortune-teller; **помститися** — to take vengeance; **зневіритися** — to lose confidence; **облога** — siege; **сурмач** — trumpeter; **здача** — surrender; **передумова** — condition; **присягнути** — to swear; **похідний** — march; **оторопіти** — to be struck dumb; **схованка** — hiding place; **перехитрити** — to outwit.

Валентина ЮРЧЕНКО

Ілюстрація Ніни МУДРИК-МРИЦ

У ВЕРБНУ НЕДІЛЮ

Із великого горба
Нахиляється верба,

Уклоняється вона
І радіє, бо весна.

Вітер хмари розганяє,
Гілочки її гойдає,

На гілках бруньки маленькі,
Будуть „котики” пухкенькі.

У Квітну Неділю знову
Святять гіллячко вербове —

Ми з сестричкою малою
Йдемо з церкви із вербою,

На ній „котики” пушисті
Стрічки синьо-золотисті.

Як зустрінусь я з тобою,
То легенько б'ю вербою:

— Не я б'ю, верба б'є,
За тиждень Великдень!

Брунька — bud, gemma; котики — тут: цвіт верби, лози.

ЗАЙЧИКОВА ПИСАНКА

(Ілюстрація Едварда Козака)

Каже півник курочці: „Ко-ко, ку-ку-рі-ку,
Несподіванку Оленці ти зроби велику:

Сядьно собі, курочко, у м'яке гніздечко
І знеси Оленочці-дівчинці яєчко!”

„Добре, — каже курочка, — добре, Кукуріку,
Несподіванку Оленці я зроблю велику”.

Сіла собі курочка у м'яке гніздечко
І знесла Оленочці-дівчинці яєчко.

Каже півник курочці: „Ко-ко, ку-ку-рі-ку,
Несподіванку Оленці ми зробім велику:

Запросім ми зайчика, що живе в дубині,
Хай яєчко розмалює на червоно й синьо”.

„Добре, — каже курочка, — можна малювати,
Вже бо зовсім недалеко Великодні свята”.

Запросили зайчика, що живе в дубині,
Він розмалював яєчко на червоно й синьо.

Так то з білого яєчка писаночка стала,
Мов веселка на хмарині, барвами заграла.

А як зайшло сонечко і настала північ,
В кошичок її поклали курочка і півник.

Вранці здивувалась дівчинка Оленка,
Що у кошичку з'явилась писанка гарненька.

Писанку взяла Оленка, понесла святити.
„Ах, оця з усіх найкраща!” дивувались діти.

Тішились півник, зайко й курочка чубата,
Що Оленку звеселили в Великодні свята.

Р о л я н и к

К. ПЕРЕЛІСНА

ЛИСИЧКА-СЕСТРИЧКА

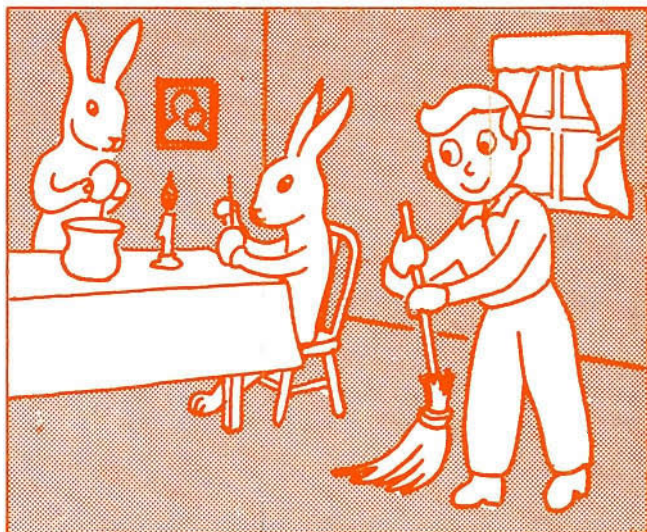
Нащо хтось мене назвав
Та сестричкою?
І сміються всі тепер
Над лисичкою,

Що курятинку люблю
Й ситу гусочку...
Я ж їх тільки і повплю
На закусочку.

Курятин(к)а — м'ясо з курки (chicken meat); ситий — тут: добре вгодований, товстий; закус(оч)ка — snack.

Веселик-Лясе

Ось Великдень незабаром —
Часу Лясь не тратить даром,

В хаті чистить, порядкує,
Замітає і малює.

І зайчата-малюки
Вже малюють писанки.

А Марися-господиня
Все готує для гостини,

Пишну бабку замісила,
На віконці примостила,

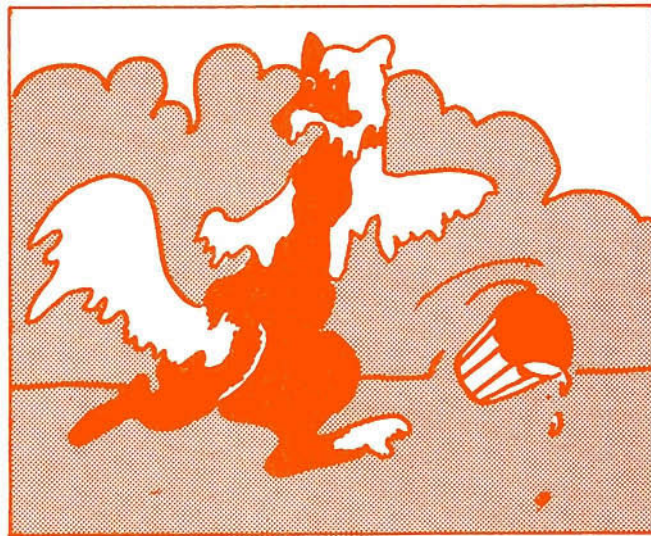
Сонце гарно припікає,
Тісто вгору підростає...

Лис зачув: щось запахне!
Ласий був на все смачне, —

Тісто хап! — собі на плечі
І подався на утечу.

Тут за ним Веселик мчить:
— Ой, ловіть його, держіть!

Кара злодія наспіла —
Тісто лиса обліпило,

Зникли очі, ротик зник,
З лиса вийшов медівник!

Ну й для чого пхати лапки
До Марисиної бабки?!

Примостити — to place; ласий на що (dainty) ; бабка — великоднє печиво.

ЯК САГАЙДАЧНИЙ ЗДОБУВ КАФУ

Крим — це досить великий півострів, що врізується клином у Чорне море. З Україною він поєднується вузьким перешийком, що називається Перекоп. Тепер Крим належить до України, але 250 років тому тут була держава татарів, у якій панували володарі-хани, хоч і залежні від турецького султана. Татари часто нападали на українські землі, грабували і палили села й міста та забирали молодих людей у ясир-неволю. На південнім побережжі Криму стояло місто Кафа — головна торговиця християнськими бранцями, особливо з України.

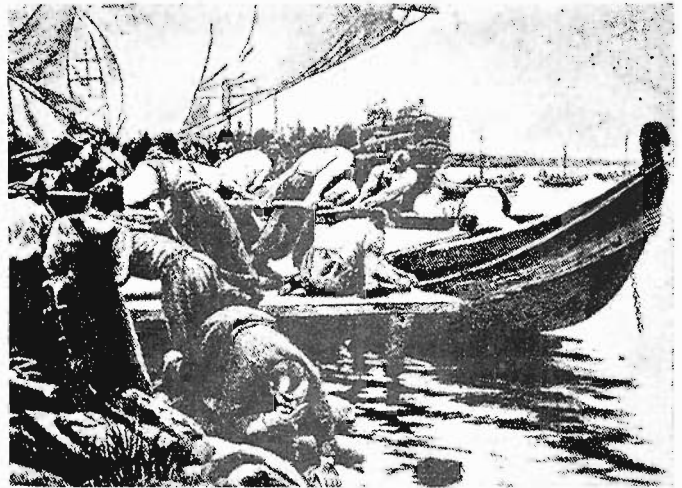

Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний

Для оборони від татарів український нарід збудував на ріці Дніпрі, нижче порогів, міцну фортецю, що називалася Січ. Тут жили запорізькі козаки. Вони відплачувалися татарам за напади, громили їх у степах або з моря. Знаємо з історії, що козаки плавали по Чорнім морі невеликими швидкими човнами — „чайками”, байдаками й підводними човнами. Козаки нападали на татарські і турецькі прибережні міста, навіть наводили пострах на столицю Туреччини, Істамбул. Вони також здобували і нищили галери, що їх порушували веслами невольники.

Особливо грізними були напади козаків, коли в Січі став кошовим отаманом Петро Конашевич-Сагайдачний на початку 17-го століття. Цей освічений, мудрий і бойовий провідник майже щороку провадив козаків у морські походи. Він почав від знищення двох турецьких фортець, Очакова та Перекопа, потім здобув Кафу, що була вміта сльозами і кров'ю невольників з України. Одних невольників татари продавали тут до Туреччини, а другі працювали в Криму на полях, садах, каменоломнях та на інших тяжчих роботах.

Коли козацька флотилія, просмикнувшись коло турецької фортеці Кізі-Кермені в гирлі Дніпра, з'явилася на морі, переполох опанував усі турецькі і татарські кораблі та прибережні міста. Тоді

Козаки готуються до морського походу.

швидкі військові вітрильники, вивісивши червоні прапори на сполох, давали всім тривожний сигнал: „Козаки на морі!”

І ось надійшов день, коли Кафа була засуджена козаками на зруйнування і спалення. То було 1616 року. Козацькі чайки стояли цілий день перед берегами Кафи. Ніхто з турків-татар не додумався, що то за чорні крапки, розсіяні по осяйнім сонцем морю. В той час не було постійної військової прибережної охорони. Не було ні телефону, ні радіо. В Кафі не сподівалися, яка велика небезпека нависла над ними.

Козаки на Чорному морі — картина Мирона Левицького

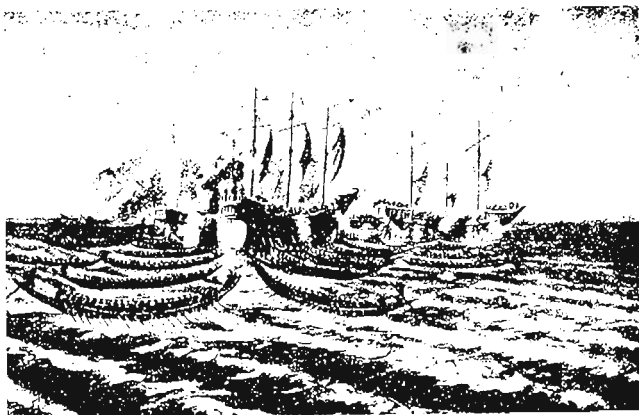
Кошовий Сагайдачний стояв на палубі і, дивлячись у зорову трубу, оглядав гори навколо міста. Він чекав на повідомлення козацької розвідки, що проникнула до Кафи. Ввечері до чайки кошового примчав човник таємного розвідника і привіз на баранячій лопатці плян міських мурів і брам та повідомив, що інші члени розвідки, які залишилися в Кафі, відчиняють уночі міську браму.

Засідка козаків на вороже судно.

Після військової ради, де старшина вислухала розвідника і тих козаків, що колись були невольниками в Кафі, кошовий подав розпорядження: — Третина козаків, причаливши до рогу, що виступає в море, підбереться під мури і засяде коло брами святого Антонія. Друга частина обійде місто з заходу і в садках чекатиме умовленого гасла або розпорядження. З рештою козаків я сам ударю на місто з моря. Потім кошовий додав:

— Не сміє задзвеніти шабля! Ніч буде темна, тому треба на залізні прuti нав'язати просмолене клочч'я і запалити смолоскипи, коли буде наказ!

Морський бій козаків із суднами

Перша частина тихцем підплила під беріг. Козаки зішли у воду і по міліні досягли берега. Вели їх ті колишні невольники, що колись перебували в Кафі, а потім були визволені козаками.

Місяць поринув у море, міські вогні порідшали, Кафа запала в сон, татари й турки нічого не підозрівали. Козаки в темноті, як кажани, рушили до наступу.

Брама святого Антонія була відчинена. Козацьке військо тихцем вступало в місто. Тут також провідниками були колишні невольники. За брамою козаки розійшлися на всі боки і захоплювали браму за брамою, вежу за вежею.

Але, коли човни Сагайдачного доторкнулися до плоского берега навпроти Морської брами, турецька варта почула шерех, і раптом гримнув гарматний постріл. В одну мить оборонці міста звелися на ноги. Козаків викрито, але було вже запізно. Місто було в руках козаків, залишалася тільки цитаделя. Почалася канонада. Із усіх дванадцяти веж вищірилися на козаків гарматні гирла. Козаки мали перші втрати вбитими і раненими. Вони відступили і почали облогу. Запалено стogi соломи і сіна. В заграві пожежі оборонці цитаделі відбили три завзяті штурми козаків.

Але Сагайдачний на все мав спосіб. Він наказав: знайти отвори (проточину), якими спливала дощова вода з цитаделі, підкласти туди діжку стрільного пороху і вибити хоч один вилім у мурі.

Турки не помітили, як козаки знайшли проточину, всипали туди порох і провели просмолений гніт. За хвилину важкий вибух потряс місто, одна вежа впала і відкрила два широкі отвори. Козаки

Козаки здобувають Кафу — старовинна ритовина

кинулися в ці отвори, але там загородили їм дорогу яничари. Закипів завзятий бій. Тим часом козаки зірвали порохом другу проточину. Яничари не витримали напору козаків, вони піддалися, бій за цитаделю був закінчений.

Тим часом на морі підсунулися очаківські галери, щоб запалити тридцять козацьких байдаків, які Сагайдачний лишив біля берега. Побачивши, що козаки добре пильнують, турецькі моряки при перших пострілах кинулися втікати. Козаки погналися за ними, здобули галери і випустили на

ЗАЙЧИКУ, ПОМОЖИ!

Постривай же, зайчику,
У лісочок не біжи —
Написати писанку
Ти Марусі поможи!

Не відмовся, зайчику,
„Ні” Марусі не кажи —
Ось тут глечик з фарбою,
Ти потримай, поможи!

А як буде писанка
Вже готова за часок,
То погладить дівчинка
Твій сіренький коžuшок.

Глечик — pitcher, jar; за часок —
за коротку хвилину.

волю невільників, що сиділи при веслах. Галери були затоплені. Невільники кидали в море свої кайдани, сміялися і плакали з радості. Так само з цитаделі козаки виводили з льохів невільників і збивали з них кайдани. А з інших будинків випущено замкнених і призначених на продаж дівчат, що недавно були схоплені татарами в Україні.

Здобувши місто, козаки спалили мечети і палати беїв, ефенді та інших достойників турецької держави. Тільки християнські церкви і монастирі залишалися незайманими.

Було тоді таке воєнне право, що переможне військо забирало з собою все вартісне майно, на яке натрапило, передусім зброю, самоцвіти, золото, гроші, дорогу одіж. Так козаки відплатувалися татарам за те, що вони, нападаючи на українські села й міста, грабили їхнє майно — худобу, а передусім яsir — молодих мужчин і жінок. Тож і козаки брали в неволю визначних татарів і турків, яких потім вимінювали за бранців з України.

Зруйнувавши Кафу, Сагайдачний повів своє військо до грузинського побережжя. Тут панували князі, прихильні до козаків. Козаки відпочивали, тим часом грузинські купці відкупляли від козаків частину їх здобичі. Потім Сагайдачний повів своє військо на турецькі береги Чорного моря, здобув Трапезунд, Синоп. По дорозі до Істамбулу козаки натрапили на флоту Цекалі-баші та погромили її. Але від полонених довідалися, що коло Босфору стоїть велике турецьке військо, готове до оборони столиці. А Сагайдачний мав замало війська.

Вертався Сагайдачний з походу не Дніпром, де чатували турки, а Озівським морем і річкою

Молочною. В одному місці треба було козакам перетягати байдаки по суходолі шість миль, поки дійшли до річки Кінські Води, яка вливалася до Дніпра. Тяжка то була переправа по землі. Врешті військо Сагайдачного добилось до своєї Січі над річкою Базавлуком.

Походи Сагайдачного, а передусім зруйнування Кафи, світового ринку невільників, придбали йому та Запорізькій Січі велику славу в широкому світі.

Петро Конашевич-Сагайдачний, що був не тільки кошовим на Січі, але й став гетьманом усієї України й одним з найвизначніших її провідників, умер 360 років тому від ран, які одержав у бою з турками під містечком Хотиним.

Михайло Маморський

Пояснення-словничок: **перешийок** — isthm; **кошовий отаман** — найвищий старшина на Січі; **невільник** — бранець (captive); **фортеця** — stronghold; **байдак** — більший човен без паруса; **галера** — велике військове судно на 3 або 4 ряди весел, порушуваний невільниками; **вилім** або **пробоїна** — hole, breach; **каменоломня** — quarry; **гирло** — 1. ріки до моря (mount), 2. жерло гармати (muzzle); **сполох** — alarm; **палуба** — deck; **зорова труба** — telescope; **розвідка** — reconnaissance; **розвідник** — reconnoitre; **лопатка** — тут: shoulder-blade, на яким не раз креслили пляни-мапи; **піл** — тут: cape; **гасло** — slogan, watch-word; **просмолене клоччя** — смолоскип (torch); **кажан** — bat; **шерех** — шарудіння (rustle); **цитаделя** — фортеця в середині міста; **гніт** — запалювальний шнур (fuse); **мечет** — mosque; **бей**, **ефенді** — вищі турецькі урядовці; **вимінювати** — to exchange; **Грузія** — країна в Азії (Georgia); **здобича** — gain, profit; **Босфор** — морська протока з Чорного до Середземного моря.

ВЕЛИКДЕНЬ В УКРАЇНІ

(Ілюстрації Едварда Козака й Петра Андрусєва)

Великдень вважається в Україні найбільшим святом. Припадає він завжди навесні, коли вся природа пробуджується з зимового сну, і тому це свято стає ще більш радісним і приємним. Особливо по наших українських селах на Волині це свято мало урочистий характер.

Звичайно церква була оточена деревами і кущами, що на весні розпускались і прикрашали все довкруги. Поміж свіжою молоденькою травою, що вкривала землю, з'являлись весняні квіточки — фіялки, що так чудово пахли. З тих фіялок дівчата плели вінки і прикрашували плащаницю, що представляла Христа в гробі. У великодню п'ятницю виносили плащаницю на середину церкви, і люди побожно підходили до неї, щоб віддати пошану Спасителєві.

Найбільш урочиста була відправа саме під Великдень. Починалась вона опівночі. Люди, побравши хоругви і святі образи, виходили надвір разом з духовними отцями і тричі обходили церкву. За третім разом зупинялись біля входових дверей. Священик, прочитавши молитву і промовивши тричі „Христос воскрес із мертвих“, відчиняв хрестом двері. Всі входили в церкву зі співом „Христос Воскрес“ і тоді починалась урочиста Всеночна — великодня відправа. По закінченні відправи, люди ставали довкруги церкви з кошиками, в яких лежали прибрані пасочки, бабки, ковбаси, всякі солодкі тістечка і обов'язково писанки та крашанки. Священик обходив церкву довкола і кропив свяченою водою „свячене“.

Тоді люди забирали свячене і їхали додому „розговляться“. Досі вони постили, а тому кожний хотів чимскоріше заїхати додому, щоб поділитись з

родиною свяченим яечком. Після того, погостившись і поласувавши солодким печивом, старші йшли відпочивати, а молоді й діти йшли коло церкви. Там бо для дітей у цей перший день Великодня, була велика приємність: їм дозволяли дзвонити в усі дзвони на знак великої радості, що Христос воскрес. Найбільше захоплювались цим хлопці-підлітки. Дівчата виводили в той час гагілки. Крім того, цокались фарбованими яечками, що звалися крашанками. Хто чий крашанку розіб'є, той забирав її собі. А дзвони тим часом не вмовкали аж до вечора, коли то починають сходитись дорослі і починається урочиста великодня вечірня. Святочний настрій. Чути радісні дружні привітання „Христос Воскрес“, та відповіді „Воістину Воскрес“. Потім гостювали одні у других. Святкують повні три дні. Великдень — це свято любови, свято приятні, свято надії на краще завтра.

Пояснення-словничок: **розпускатися** — тут: to blossom out; **обходити** — тут: to make the rounds; **розговляться** — закінчити говіння, себто час духовного приготування до Сповіді та Причастя, особливо під час Великого Посту ; **цокати** — to knock, to clatter.

КУРГАНИ НА ЗЕМЛЯХ УКРАЇНИ

(Ілюстрація Михайла Михалевича)

Кілька років тому американські музеї влаштували цікаві виставки — скарби із скитських могил в Україні. Люди, що оглядали ці виставки, дивом дивувалися, що кілька тисяч років тому скити мали таке розвинене мистецтво. Напевно буде нам цікаво, що пишуть тепер наукові книги про скитів та про їх славні кургани.

Курган — це могила, або радше насип землі над могилою. Коли ж ми говоримо про кургани на українській землі, то маємо на думці високі могили з давніх-прадавніх часів. Насипав ці кургани нарід, що називався „скити”. Жив він на теперішніх землях України від 7-го до 3-го тисячеліття перед народженням Христа. Він створив могутню державу. Врешті вона занепадала і перестала існувати. Скити змішалися з іншими племенами і зникли.

Погляньте на мапу України. Знайте, що вона майже ціла засіяна курганами. На західніх землях кургани сягають до околиць Рівного (Волинь), Теребовлі та Станиславова (Галичина), їх сліди є на Закарпатті. Та їх там небагато. На півночі досягають вони Києва і Полісся, на сході виступають поза межі України (Воронежчина). На півдні засіяне курганами все побережжя Чорного і Озівського моря, від Дунаю по Кубань. Найбільше курганів є в степах України, особливо над Дніпром.

В Україні нарід забув, хто насипав ці високі могили. Проте не називав їх ні татарськими, ні турецькими, лише „царськими”, а подекуди помилково „козацькими”.

Хто ж був похований під цими курганами? Коли археологи і знавці старовини почали їх розкопувати для науки, то переконалися, що там справді були поховані царі, достойники та ватажки „царських скитів”. Але були також могили, де поховано покійників з інших племен, завойованих скитами. Бо, крім „царських скитів”, що керували державою, і скитів-кочовників, були також „скити-хлібороби” або „скити-орачі”, що їх скити-кочовники завоювали.

Що побачили археологи в могилах під курганами? Покійники лежали в розкішній одежі, коло них лежала зброя, деколи скелети їх слуг і коней. Але це ще не все. Було там багато ювілірних виробів-прикрас із золота, срібла, бронзи. Самі могили-підземелля були просторі, деколи навіть на кілька „кімнат”, стіни були обставлені дерев'яними дошками або з випаленої глини, мали стелю, деколи і підлогу. Наприклад, в одній кімнаті лежав цар, у другій — цариця, в інших їх слуги, одежа, зброя, казани з їжею, вази на вино, черпаки і виделки. В кількох могилах стояли рештки похоронного воза, на яким померлого привезено до гробу. Були могили, де навколо катафальку царя чи вельможі лежали кістки коней, від 2-ох до 20-ох, а в одній могилі на Кубані знайдено скелети 400 коней. Скити вірили, що всім тим, чим вони корис-

тувалися за життя, будуть користуватись також на тому світі, по смерті: золоті, срібні скарби, одежа, зброя, слуги-невільники, коні і вози.

Один дослідник-учений описав, що він бачив у кургані, якого називали „Чорномлицькою могилою”. На верху кургану стояв колись великий камінь, подібний до жіночої постаті, і тому називали його „бабою”. Глибоко в землі було підземелля з 4 нішами-заглибленнями: в одній лежав цар, оперезаний поясом, а коло нього залізний меч з золотим руків'ям і слуга-джура; в другій ніші лежала цариця вся в золотих прикрасах, збоку — озброєний прислужник; в третій ніші — сторож, що пильнував її пишних суконь, з яких уже ніщо не лишилося. Звідси вів коридор у ще одно велике підземелля. І там, видно, були колись злодії, і одного з них не минула кара Бога: на нього впала земля-обвал, і під нею він загинув. Була там чудова ваза з рисунками з життя скитів. В окремім приміщенні — „стайні” були скелети 11-ох коней.

Треба окремо згадати про скарби, що лежали в могилах коло померлих. Чого там не було! Корони-діадеми цариць, браслети, сережки, перстені, золоті прикраси одежі чи ремінних поясів, мечі з золотим руків'ям, в одній могилі стояла золота ваза. Були теж прикраси з слонової кістки. На жаль, колись давно майже кожна могила була пограбована злодіями, які забрали найцінніші предмети. Але були й такі підземні комори, до яких грабіжники не знайшли або не вміли добратися.

Може ще запитаєте: звідки дикі жорстокі скити мали ці скарби? Скити жили в сусідстві з грецькими колоніями на побережжі Чорного моря. Жили досить згідливо. Деякі скитські царі чи вельможі приїжджали в гостину до греків, переймали їх спосіб життя. Скитські мистці багато навчилися від грецьких мистців. Багато ювілірних виробів скитські царі купували від греків. Тож і скити обробляли залізо, бронзу, почасти виробляли гарні пред-

**ПОМЕР ДИТЯЧИЙ ПИСЬМЕННИК
о. МИКОЛА УГОРЧАК-ПОГІДНИЙ**

Письменник с. Микола Угорчак-Погідний народився в Україні й довгі роки проживав у чудових горах Карпатах. Коли українську землю зайняли москалі-більшевики, він переїхав до Америки і поселився в місті Мелвілл, Нью Джерсі. Тут далі писав свої твори, здебільша для дітей. Він член-засновник Об'єднання Працівників Літератури для Дітей і Молоді (ОПЛДМ). Помер 9-го січня 1982 р. Помоліться, діти, за спокій його душі.

Звідки наука знає про скитів, які жили на землях теперішньої України від 7 тисяч до 3 тисяч років тому? Про скитів писали стародавні грецькі письменники та інші грамотні люди. Решту черпає наука з археологічних розкопок, передусім з курганів. Багато предметів, добытих із могил, „розповідають” нам, як скити жили, одягалися, воявали, яку мали зброю, посуд, як поводилися з новельниками, почасти яка в скитів була релігія. На вазах були вирізьблені рисунки, що зображували звичай скитів, освоювання коней тощо.

Пояснення-словничок: **виставка** — exhibition; **накип** — bank; **знавець старовини** — antiquity connoisseur; **достойник**, **вельможка** — magnate, noble; **ватажок** — head, chief; **черпак** — scoop, bucket; **ніша** (заглиблення) — niche, recess; **підземелля** — vault, catacomb; **руків'я** (зброї) — hilt; **обвал** — landslip, landslide; **серезка** — ear-ring; **сиснова кість** — ivory; **жорстокий** — безжалісний — cruel; **обробляти** — tyt: to work up, to manufacture.

Вне зима лота минула.
Травы зелене,
Теперь весна вне скоро при-
де,
И купаться буде можно,
И на деревьях клити удитуть,
И на pari все поше.

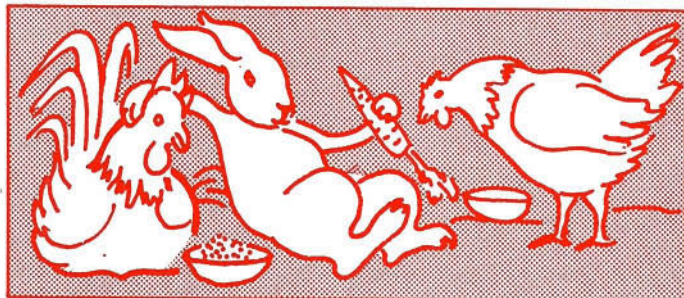
Ущербный прилив
 Дана Зуденко

Вне звука роста мимозы.
 Исправилась зеренце
 Степер востра вне скоро при
 ге,
 Купатмиса буге мочна,
 А на деревьях в востру мимозу,
 И на нари все росте.

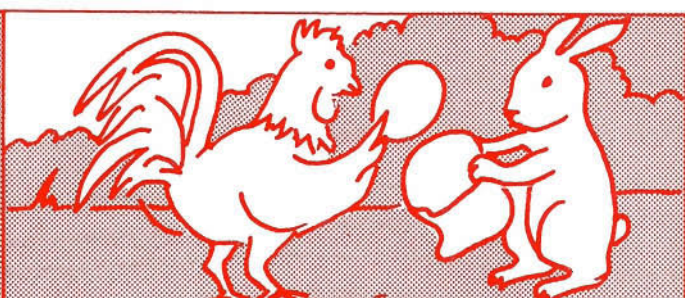
Зона а 2 10. 11. 10

15

Гоца Драла

Яць — живе він недалечко —
З хутора приніс яечко.

Півня має там, друзяку,
А звуть його Кукураку.

Півень зайця угощав,
Ще й яечко в торбу дав.

Яць приніс до гнома й Драла,
Щоб яйце помалювали.

Гноми вміють малювати,
Але звідки фарби взяти?

Гоца думає-гадає,
Ромтомтомик помагає.

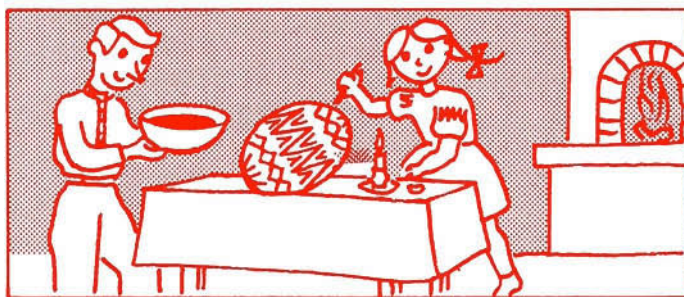

Гоца глип — а на рові
У травичці лісовій...

...видно пуп'янки квітневі,
Сині, жовті та рожеві.

„З тих квіток, — зраділа Гоца, —
Фарб дістанем, скільки хочем”.

Гномик фарби, віск дістав,
Гарно „кістку” змайстрував.

Гоца-Драла добре дбала,
Чудо-писанку писала.

Писанка, мов сонце, сяє,
Хай і ліс Великдень має!